

**BOLALARNING XORIJIY TILINI O'ZLASHTRISHDA MULOQOTNING
O'RNI VA RIVOJLANTRISH USULNING TA'SIRI**

Abduganiev Sayidmurod Abdumalikovich

saidmurodabduganiev21@gmail.com

Termez State University (Uzbekistan)

Abduganieva Ezoza Abdumalik kizi

abduganievsaidmurod@gmail.com

Samarkand State Institute of Foreign Languages

Anottatsiya: ushbu maqolada yosh chet tillarni o'rganuvchilar uchun qanday kommunikativ usul yaxshiroq va shuningdek maktab o'quvchilarni chet tillarda erkin muloqat qilishi uchun nutqni oson rivojlantrish doirasida masalalar yoritiladi.

Kalit so'zlar: Glaballashuv, kommunikatsiya, psixolingvistik, savinyon kommunikatsiya, grammatik-tarjima, intonatsiya, tatqiqot, autentistik matn

Ko'pchilik doska va bo'rni biror narsani o'rganishning eng yaxshi usuli deb biladi. Biroq, bugungi kunda dunyo bir joyda turmaydi va oldinga siljiydi, shuning uchun zamonaviy o'qituvchilar o'quvchilarning ma'lumotni yaxshiroq egallashlari uchun chet tilini o'qitish texnikasini yaxshilashlari kerak. Globallashuv jarayoni tufayli nafaqat til tizimlarini, balki ularni amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini ham o'rgatish zarurati paydo bo'ldi. Ushbu maqola yosh chet tilini o'rganuvchilar uchun nima yaxshiroq ekanligi haqida gapiradi. Birinchidan, kommunikativ yondashuv tilni muvaffaqiyatli o'rganish haqiqiy ma'noni etkazish orqali amalga oshiriladi degan g'oyaga asoslanganligini ta'kidlaymiz. Ushbu usulning asosiy maqsadi o'quvchiga o'zi duch kelishi mumkin bo'lgan turli vaziyatlarda samarali va to'g'ri munosabatda bo'lishga imkon berishdir. Bunday ta'limning mazmuni o'zini tanishtirish, taklif qilish, taklif qilish, shikoyat qilish yoki tushunchalarni o'z ichiga oladi. vaqt, miqdor, joy ifodasi. Olingan bilimlarni amaliyotda qo'llash orqali o'quvchi gapirish qo'rquvini keltirib chiqaradigan til to'sig'ini engib o'tishga qodir bo'ladi. Kommunikativ usul yosh o'quvchilar uchun foydali bo'ladimi yoki yo'qmi, degan savolni o'rganayotganda, keling, har bir bolaning psixologik xususiyatlariga murojaat qilaylik. Bolalar odatda qanday gapirishni eslaysizmi? Bu to'g'ri! Kattalardan keyin takrorlash va ularning nutqini tinglash orqali. Bu har qanday tilni o'rganishning tabiiy usuli. Shuning uchun ham bolalarga ular eshitishi mumkin bo'lgan va real hayotiy vaziyatlarda iboralarni o'rgatish samaraliroq bo'ladi. Bu haqiqatni isbotlash uchun ikkita birinchi sinfimda tajriba o'tkazishga qaror qildik. Biz o'qitishni boshlaganimizda, biz bolalarning e'tibor muddati juda qisqa ekanligini aytdik. Shuning uchun ular juda tez zerikib qolishadi va diqqatini o'qituvchiga qaratish qiyin. Ularni ko'proq jalb qilish va qiziqtirish uchun biz turli xil

audio va ko'rgazmali qurollardan foydalandik. Ammo shuni payqadimki, bolalar shunchaki tomosha qilishdan ko'ra turli tadbirlarda qatnashishga ko'proq qiziqishadi. Shunday qilib, biz ikki o'quvchi o'rtasidagi suhbatni o'z ichiga olgan videoni ko'rsatishga qaror qildik. Dialogning mazmuni:

A: Good morning! What is your name ?

B: Hello! My name is Bakhrom. What is your name?

A: My name is Bobur. How are you?

B: Fine, thanks How are you?

A: Good. How old are you?

B: I am seven. And you?

A: I am eight. Where are you from

B: I am from Surkhandarya. Where do you live?

A: I live Nukus ."

bu dialogni takrorlashga imkon berdi. uni bir oy davomida har darsda tomosha qilish. 1 "B" sinf har bir ko'rinishdan keyin bir xil dialogni juft-juft bo'lib o'tkazishi kerak edi. O'zining oxiriga kelib, 1 "A" sinfining o'n besh o'quvchisidan faqat ikkitasi ushbu dialogni amaliyotda takrorlay olishdi. Qolaversa, o'quv yili boshida biz ularning til bazasi yaxshi ekanini bildik. 1 "B" da taraqqiyot ancha sezilarli bo'ldi. O'n olti yoshli o'n bitta o'quvchi bir-biri bilan erkin muloqot qila oldi. Ular doskaga kelishdan qo'rqmadilar, savollar ketma-ketligini bilishdi va hech qanday yordamga muhtoj emasdilar. Bundan tashqari, ular javob berishga tayyor edilar va doskaga chiqishni xohlashdi. O'z tabiatiga ko'ra uyatchan bo'lgan boshqa besh kishi ham bu dialogni takrorlashlari mumkin edi, ammo yordam bilan. Misol uchun, o'quvchi shubhalanganida, biz "Qaerda ..." kabi jumlaning birinchi so'zini aytdik va u tezda "sizdanmisiz?" Bunday holatni kuzatish juda kulgili edi. Buning sababi, asosan, o'quvchilarning bilimida emas, balki kamtarligida edi. Ko'p odamlar oldida qora doskada turish ularni biroz hayratda qoldirdi, ammo kichik bir maslahat ularni tashqariga olib chiqishi mumkin edi. Bu ikki sinf o'rtasidagi farq aniq edi. 1 "A" 1 "B" ga qaraganda ancha zaif edi. Faqat keyingi oyda ushbu dialogni mashq qilishni boshlagandan keyingina ular bir-birlari bilan muloqot qila olishdi. Bu kichik tadqiqot bizni chet tilini o'qitishda kommunikativ yondashuv muhim rol o'ynaydi degan xulosaga olib keladi. Ayniqsa, yosh o'quvchilarning ta'lim-tarbiyasi. Ular to'liq jismoniy javob berish va texnologiyalarni joriy etish bilan birga takrorlash va mashq qilish orqali ma'lumotni yaxshiroq idrok etadilar. Ko'pchilik olimlar ham kommunikativ usulni boshqa usullar orasida eng yaxshisi va eng samaralisi deb hisoblashgan. Bu sohada ko'plab izlanishlar olib borishgan. Devid Numan, Jeyms F. Li, Bill VanPatten, Keyt A. Jonson, Sandra J. Sauvignon va boshqalar kabi olimlardan ba'zilari kommunikativ ta'lim va bu borada qimmatli asarlar qoldirgan. Devid Numan o'zining "Kommunikativ vazifalar va til o'quv dasturi" asarida foydaliroq va

samaraliroq bo'ladigan yangi usulning ahamiyatini ta'kidladi. Uning ta'kidlashicha, kommunikativ vazifa o'quv dasturini rejalashtirish, amalga oshirish va baholashning muhim tarkibiy qismi sifatida rivojlangan. Vazifalarga asoslangan til o'qitishda dastur mazmuni va o'qitish jarayonlari o'quvchilar sinfdan tashqarida bajarishi kerak bo'lgan kommunikativ vazifalarga, shuningdek, tilni o'zlashtirishni osonlashtiradigan ijtimoiy va psixolingvistik jarayonlarga nisbatan nazariy va empirik tushunchalarga asoslanib tanlanadi.

1. Mavjud tilda o'zaro ta'sir orqali muloqot qilishni o'rganishga urg'u.

2. O'quv vaziyatiga autentistik matnlarni kiritish.

3. O'quvchilarning diqqatini nafaqat tilga, balki o'quv jarayoniga ham qaratish imkoniyatlarini ta'minlash.

4. Sinfdan o'rganishga muhim hissa qo'shuvchi elementlar sifatida o'quvchining shaxsiy tajribasini oshirish.

5. Sinfdan til o'rganishni sinfdan tashqarida til faollashtirish bilan bog'lashga urinish.

Savinyon kommunikativ o'qitishning ahamiyati va uni qanday amalga oshirish mumkinligi haqida gapirdi. Uning tadqiqotiga ko'ra, barcha

yoshdagi o'quvchilar, ayniqsa yosh o'quvchilar, shuningdek, turli xil va guruhli o'zaro ta'sir uchun ko'plab til san'ati o'yinlari yoki mashg'ulotlaridan bahramand bo'lishlari mumkin. Agar ular haddan tashqari ishlatilmasa va til o'rganishning barcha turlarini hal qilish uchun targ'ib qilinmasa, til san'atiga qaratilgan keng ko'lamli formatdagi o'yinlar va boshqa tadbirlar o'qituvchining repertuariga qo'shimcha bo'ladi. -asoslangan o'quv dasturlari muhim ahamiyatga ega, chunki ular o'quvchilarga tildan maqsadli foydalanish uchun ko'proq imkoniyat berish uchun mo'ljallangan. Ular maqsadli tilda taqdim etilishi kerak. Faqatgina birinchi tilda o'qitishga odatlangan yosh o'quvchilar, agar o'qituvchi ikkinchi tilda ular bilan gaplashsa, ular nafaqat tushunishlarini, balki javob berishlarini ham kutishlari mumkin. Bu sodir bo'lganda, o'qituvchilar o'quvchilarga har bir so'zni tushunishlari kutilmasligini tushunishlariga yordam berish uchun alohida e'tibor berishlari kerak, chunki ular bolaligidanoq ikkinchi tilda o'zlarini ifoda etishlari kutiladi. Shuning uchun imo-ishoralar, intonatsiya va yuz ifodalaridan foydalanish ham muloqotga hissa qo'shadi, ammo lingvistik aniqlik, garchi ma'lum bir ahamiyatga ega bo'lsa-da, kommunikativ almashinuvning asosiy tarkibiy qismlaridan biri sifatida qaralishi kerak. Yuqorida aytib o'tilgan xulosaga kelsak, biz kommunikativ tilni o'rgatishning yosh o'quvchilar ta'limiga ta'sirini tanlab ko'rib chiqdik. Biz vazifaga asoslangan o'qitish chet tilini o'zlashtirishda kuchli turtki bo'lganligini ko'rsatishga harakat qildik. U grammatik-tarjima yoki boshqa usullardan ko'ra samaraliroq hisoblanadi, chunki u real hayotda chet tilidan foydalanishni o'rgatadi.

Adabiyotlar:

1. Numan David "Komnukativ vazifalar va til o'quv dasturi" 1991-yil 279-295 B
2. James F. Lee va Bell Van Patten "Kommunikativ tilni o'rgatish" 2-nashr New-York McGraw Hill. 2003-yil.
3. Keyt A. Jonson va D. A. Porter "Kommunikativ tilni o'qitishda istiqbollar." Akademik matbuot. 1983.
4. Savignon S.J."Kommunikativ kompetensiya: nazariya va sinf amaliyoti." O'qish, Mass.: Addison Uesli. 1983 yil.